

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В АНГЛІЙСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Пилипчук М.-В.Ф.,

здобувач вищої освіти факультету лінгвістики

та соціальних комунікацій,

науковий керівник – Сітко А.В.,

канд. філол. наук,

доцент кафедри англійської

філології і перекладу

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

vikaroverok@gmail.com

Анотація: У статті розглядається явище експресивного синтаксису та засоби його вираження в художньому творі. Досліджуються наукові підходи до експресивного синтаксису та історія вивчення питання. У роботі проаналізовано класифікацію засобів експресії, прийоми зміни будови речення. Визначено стилістичні функції синтаксису в створенні художньої образності тексту.

Ключові слова: експресивний синтаксис, експресія, конструкція, синтаксична структура.

На сьогоднішній день проблема експресивності та експресії є досить актуальною. Експресивність є властивістю мовних одиниць незалежно від сфери їх вжитку. Поняття експресивності розглядають в таких аспектах як: лексикологічному, соціолінгвістичному, лінгвістичному, лінгвостилістичному, психолінгвістичному тощо. Поява терміна «експресивний синтаксис» датується 60-ми рр. ХХ ст. Його часто застосовують для опису синтаксичних явищ писемного мовлення. Щодо категорій експресії та експресивності у мовознавців

не склалося спільної думки як у визначенні цих явищ, так і у з'ясуванні механізму створення мовної експресії [1, с. 254]. Саме тому існує безліч поглядів щодо поняття експресивності.

Питання про експресивний синтаксис уперше сформулював Ш. Баллі, який вважав експресивність обов'язковим компонентом будь-якого висловлення. Відомо, що «англійська й українська мови є прикладами двох типів мов: аналітичної й синтетичної. Пізнання нової мови є освоєння саме формальної, специфічної, якісної її сторони. Проте синтаксис – одна з найменш опрацьованих ділянок у перекладознавстві та контрастивістиці» [2, с. 203].

Зазвичай експресію тлумачать як семантичну категорію У зв'язку із цим в афективному чиннику потрібно виділити два завдання: вираження суб'єктивного світу мовця та використання мовних засобів для впливу на адресата. [1, с. 270]. На важливість вивчення експресивного синтаксису вказували багато видатних лінгвістів. Серед них варто згадати таких як В. Виноградов, Н. Гуйванюк, С. Єрмоленко, Н. Ладиняк, Л. Мацько, О. Олександрова, В. Ткачук В. Г. Костомаров, Є. В. Ключев, О. П. Сковородников, С. Я. Єрмоленко, Е. М. Береговська, О. В. Александрова, Г. Я. Солганик, А. П. Загнітко, О. І. Чередниченко, О. А. Бельський, І. Р. Вихованець, В. Д. Шинкарук та ін. Так, аналізу системності експресивних явищ, зокрема й у галузі синтаксису, присвячено наукові праці І. Р. Вихованця, А. П. Загнітка, М. М. Кожині, О. О. Лаптевої, Н. Ю. Шведової.

Категорія експресивності й досі залишається предметом наукової дискусії, адже її активно досліджують зарубіжні та українські мовознавці. Було встановлено, що експресивність може бути представлена на фонетичному, лексичному і синтаксичного рівнях. М. Глазкова, С. Єрмоленко та О. Матвійчук аналізують експресивний синтаксис як мовну й мовленнєву категорії. Поняття мовної експресії є синонімом до термінів «емоційне». Існує багато версій співвідношення понять «експресія» – «емоція» [3, с. 275]. Одні лінгвісти впевнені, що експресія та емоційність позначають одне й те саме поняття, проте інші їх відрізняють. Основною відмінністю між емоцією та

експресією є те, що емоцію вважають «поривом душі», тоді як експресія має чітко вмотивований характер та вплив на людину через уведення до тексту спеціальних мовних засобів.

Експресивність як спеціальний прийом писемного мовлення супроводжують значні конструктивні зміни. Експресивний синтаксис включає прийоми зміни будови речення не лише для збільшення виразності граматичних структур, але й для перетворення їх на стилістичні прийоми. До таких прийомів слід віднести: редукцію синтаксичної структури; експансію синтаксичної структури; трансформацію структури речення; навмисне порушення порядку слів і речень [4, с. 180].

Особливу увагу в системі мовних засобів художнього стилю заслуговує синтаксис речення, адже це та сфера мовної структури, на якій чітко видно результати взаємодії всіх її рівнів. У художніх творах письменники інколи порушують класичні синтаксичні канони письма та роблять його більш «живим», схожим до усного мовлення. Така синтаксична організація сприяє виразності художнього мовлення. Перш за все потрібно відзначити такий синтактико-стилістичний маркер як інверсію, що є категорією порушення порядку слів вихідної моделі речення. Порядок слів є синтаксичною проблемою багатьох мов, хоча в англійській мові він допустимо фіксований. Синтаксично інверсований порядок членів речення служить передусім меті виділення окремих, найвагоміших слів у контексті даного висловлювання [5, с. 220].

Прикладом інверсії можуть бути наступні речення із твору П. Треверс «Мері Поппінс»:

- *“Who it is!” said Jane, and taking Michael's arm she drew him away from the window, through the Nursery and out on to the landing [6].*

Варто також зупинитися на такому засобі експресивного синтаксису як апозіопеза або замовчування. Замовчування – це синтактико-стилістичний маркер, який показує незакінченість висловлення та бажання письменника, аби читач самостійно зміг продовжити логічний ланцюг. Наведемо приклади:

- *“Of course I remembered, Mary,” he said, “but —” and he stopped and looked sadly into his cap [6].*
- *I suppose I should have asked them for another day or tried to think of something sad or something [6].*

Повтор – фігура мови, що полягає у кількаразовому використанні тотожних чи подібних звуків, слів або їх частин та синтаксичних конструкцій в межах контексту в певній послідовності [7, с. 413].

- *“Never, never,” said Jane, as she stood on tip-toe and kissed Mr. Wigg's withered-apple cheeks. “Never, never, never, never...!” [6].*
- *Chatter, chatter, chatter! I never heard such a place for chatter [6].*
- *“What's my name? What's my name? What's my name?” cried the Starling in a shrill anxious voice [6].*

Варто виокремити також такий засіб експресивного синтаксису як еліпсис. Еліптичні речення – це структури, в яких неназваний член не визначається з контексту та обстановки мовлення, а зумовлюється структурою та семантикою. Як ключова ознака розмовної мови, еліпс не завжди є стилістичним засобом, який застосовується свідомо. Найчастіше він викликається поспіхом мовця, прагненням до швидкого темпу і стислості мови. Проте вживання еліпса в художніх творах виявляється істотним стилістичним прийомом [3, с.181]. Прикладом цього можуть бути наступні речення:

- *“Quite”, said the other [6].*
- *“Very”, she said [6].*

Також до синтаксичних експресивних засобів у художньому мовленні відносимо звертання, серед яких за стилістично-функціональною ознакою найчастіше виділяють власне звертання і риторичні звертання. Власне

звертання здебільшого використовуються в художніх текстах для стилізації усного мовлення в репліках героїв [3, с. 210]. Наведемо приклади:

- *Andrew, Andrew, come in, my darling! Come away from those dreadful street arabs!* [6].
- *But perhaps you will, Miss Persimmon!* [6].

Отже, можна зробити висновок, що експресивний синтаксис є свідченням синтаксичної майстерності авторів, яка відбилася на художній якості їхньої мови. Тому справедливою вважаємо думку, що «синтаксис має надзвичайно широкі експресивні можливості, які закладені в синтаксичній сполучуваності окремих слів, словосполучень, висловлень, у типах зв'язку мовних одиниць, будові речення і т. ін. Автори творів художньої літератури активно використовують ці можливості для досягнення конкретних цілей кожного художнього твору» [8].

Також було доведено, що засоби експресивного синтаксису розставляють акценти на важливих елементах художнього тексту, увиразнюють зміст і розкривають глибинні смисли, породжують певний тон мовлення, завдяки чому емоційно впливають на читача. У художньому прозовому творі письменники свідомо або не свідомо, вибирають з усього різноманіття мовних засобів тільки, ті, які найбільше відповідають їхнім задумам. Отож, ці засоби стають в стильовій системі експресивними.

Проаналізовані засоби експресивного синтаксису дозволяють автору передати широкий спектр емоцій та добитися глибокого впливу на читача. Стилiстично марковані синтаксичні одиниці в досліджуваних творах мають на меті створення експресивності та виступають засобом зображення емоційного стану персонажів, створюють логічне, емоційне підсилення, підвищують динамічність розповіді, не ускладнюючи при цьому сприйняття інформації. Це дозволяє автору встановити емоційний контакт з читачем, підвищити експресивне звучання тексту. Залучення уваги читача, посилення логічного та емоційного впливу на нього, надання тексту динамічності, достовірності,

виділення певних моментів в оповіді - все це досягається за допомогою виражальних одиниць експресивного синтаксису.

Список літератури

1. Гуйванюк Н. Експресивний синтаксис: досягнення і проблеми. – Чернівці: Рута, 2006. – 267–275 с.
2. Сітко А.В. Використання результатів контрастивних досліджень у перекладознавстві. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Вип. 116. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. С. 199–203.
3. Дудик П. С. Синтаксис української мови: підручник / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 384 с.
4. Івкова Н. М. Фігури експресивного синтаксису в сучасній публіцистичній літературі. – Горлівка: ГДПШМ, 2007. – 218 с.
5. Матвійчук О. М. Експресивний синтаксис. Сучасні напрямки досліджень міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов. – Житомир: ЖДУ, 2011. – 223 с.
6. Mary Poppins (Travers P.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://booksonline.com.ua/view.php?book=160625&page=8>
7. Чередниченко І.Г. Нариси з загальної стилістики сучасної української мови. К.: Рад. шк., 1962. – 495 с.
8. Саманьего Д-М. А, Сітко А. В. Синтаксичні особливості перекладу творів художньої літератури. *Методологія та історіографія мовознавства*. Слов'янськ: ДДПУ, 2018. С. 87-92.